

בקיצור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מועד קמ"ג דף ב

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כסיכום מהיר.

פרק ראשון משקין בית השלחין

דף ב

שדה בית השלחין

שדה בית השלחין היא שדה שצריך להשקות אותה תמיד, ולא די לה במי גשמים, כגון שהיא בהר, ואין מי הגשמים נאספים שם.

ונקראת שדה זו בית השלחין, על שם שהיא יבשה, כי שלחין הוא לשון עייפות מחמת יובש וצמאון, כמו שנאמר "אֲשֶׁר קָרָד בְּדָרָד וַיִּזְנַב בָּדָּל הַנְּחָשָׁלִים אַחֲרָיִךְ וְאַתָּה עֵינֶיךָ וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹקִים" (דברים כ"ה י"ח), ותרגומו "ואת משלהי ולאיי".

ומשלהי הוא כמו משלחי, שה"א וחי"ת מתחלפות, ונמצא ששלחין הוא לשון עייפות של צמאון.

שדה בית הבעל

שדה בית הבעל היא שדה שאין צריך להשקות אותה, ודי לה במי גשמים, כגון שדה בעמק, שמי גשמים מתאספים שם ומרוויים אותה.

ונקראת שדה זו בית הבעל, על שם שהיא מיושבת תמיד על ידי שמקבלת כל צרכה. שכן בעל הוא לשון של דבר מיושב שיש לו כל צרכו, כמו שנאמר, "כִּי יִבְעַל בְּחוֹר בְּתוּלָהּ בְּעֵלּוֹךָ בְּנִיךָ וּמִשׁוֹשׁ חֲתָן עַל כְּלָה יִשֵּׁשׂ עֲלֶיךָ אֱלֹקֶיךָ" (ישעיהו ס"ב ה'), ותרגומו, "ארי כמה דמיתותב עולם עם בתולתא יתייתבון בגויך בנייד", כלומר, כמו שמתיישב החתן עם הכלה יתישבו בתוכך בניך, הרי שתרגום של בעל הוא מיושב.

מלאכה בחולו של מועד

נאמר בענין חג המצות, "שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת וּבָיִום הַשְּׁבִיעִי עֶצְרַת לֶחֶם אֱלֹקֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה" (דברים ט"ז ח').

ואמרו חכמים, שהושוו ששה ימים ליום שביעי, לומר לך, כשם ששביעי עצור ממלאכה, כך כל ששה עצורים ממלאכה, אבל לא הושוו לגמרי, שביעי עצור מכל מלאכה, וששה אין עצורים מכל מלאכה.

ומסר הכתוב את הדבר לחכמים, לומר לך, איזו מלאכה אסורה בחולו של מועד, כדי שלא יטרחו במועד, ואיזו מלאכה מותרת, כדי שלא יבואו לידי הפסד.

השקיית שדה בחולו של מועד

א. דעת משנתנו – להציל מהפסד ובלא טורח.

מותר להשקות שדות בחול המועד, בהתקיים שני תנאים. תנאי אחד, שההשקאה באה להציל את התבואה מהפסד. ותנאי שני, שלא תהא ההשקאה על ידי טורח מרובה.

ואם כן, שדה בית הבעל, שגם כשלא ישקו אותה לא תיפסד תבואתה, וכשמשקים אותה הדבר נעשה רק כדי למהר את גידוליה, מאחר שההשקאה אינה מצילה מהפסד, אלא רק מביאה תוספת רווח, ההשקאה אסורה בחול המועד בכל אופן.

ואפילו במקום שאין טורח, כגון להשקות ממעיין.

ואפילו במקום שאין חשש שיבוא לידי טורח, כגון שהמעיין ישן, כלומר שלא יצא עכשיו, אלא כבר החזיק לנבוע מזמן מרובה, ואין לחוש שיפלו צידיו, ויצטרך לטרוח להקימם.

ושדה בית השלחין, שאם לא ישקו אותה תיפסד תבואתה, מאחר שהשקאתה באה להציל את תבואתה מהפסד, ההשקאה מותרת.

ובתנאי שתהא שלא בדרך טורח, כגון ממעיין, הסמוך לשדה, שנוטל משם מים ומיד משקה.

ואפילו אם הוא חדש, כלומר שעכשיו התחיל לנבוע, ויש לחוש שיפול, ויבואו לידי טורח שיצטרך לחזק דפנותיו, כל זמן שלא נפל, ובפועל אין בו טורח, מותר להשקות ממנו.

בבקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מועד קמ"ג דף ב

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

אבל על ידי טורח אין להשקות שדה בית השלחין.

ולכן אין להשקות אותה, במי קילון הם מים בבור עמוק, שיש בהם טרחה יתירה, שצריך תחילה לדלותם בדלי, קודם שיוכלו לטלם מכאן לשדה. והוא הדין שאין להשקות אותה במי גשמים, שנקוו על פני האדמה. [ובדף ד' יתבאר בעזה"י מדוע אינם נידונים כמי מעין].

ב. דעת רבי אליעזר בן יעקב – להציל מהפסד.

דבר שאין בו טרחה, מותר לעשותו כדי להציל מהפסד, אבל לא כדי להרוויח.

ולכן, מושכים את המים מאילן לאילן, שאם יש מים תחת אילן אחד, עושים חריץ קטן בקרקע מאילן לאילן, שימשכו בו המים, אף בשדה בעל.

והטעם לכך כי אילנות צריכים מים תמיד, כמו שדה בית השלחין, ואם כן השקאתם היא הצלתם מהפסד ומותר לעשות מלאכה בחולו של מועד כדי להציל מהפסד.

ודוקא מאילן לאילן מותר להמשיך את המים בשדה בית הבעל, אבל לא ימשיך אותם בכל השדה כולה.

כי תבואת שדה לא תיפסד גם בלא השקאה זו, וכדי להרויח בלבד, לא התירו להשקות בחולו של מועד.

ואמר רב הונא, שלדעת רבי אליעזר בן יעקב, דווקא למשוך מים מאילן לאילן התירו, שדבר זה אין בו טורח, ויש בו הצלה מהפסד.

אבל דבר שיש בו טורח, לא התירו לעשותו, אף כדי להציל מהפסד. ומשנתנו היא כדעת רבי אליעזר בן יעקב.

ודחו זאת, ואמרו, שאפשר שלדעת רבי אליעזר בן יעקב, במקום הפסד התירו גם טורח מרובה.

ג. דעת רבי מאיר – בלא טורח.

כל דבר שאין בו טרחה, התירו לעשותו אפילו כדי להרוויח.

ולכן מותר להשקות ממעיין, לא רק שדה שלחין, שההשקאה היא הצלת התבואה, אלא אף שדה בית הבעל, שההשקאה היא הרווחה.

ומותר לעשות זאת אפילו ממעיין שיצא בתחילה, שיש לחוש שיפול ויבואו בו לידי טורח, כי כל זמן שלא נפל, אין בו טורח.

ד. דעת רבי יהודה – להציל מהפסד ובלא טורח.

אפילו דבר שאין בו טורח, התירו לעשותו רק כדי להציל מהפסד.

ולכן, אפילו להשקות ממעיין, שאין בדבר טורח, אין משקים אלא בית השלחין, שההשקאה היא הצלה מהפסד, אבל בית הבעל אין משקים, כי להרווחה אין משקים אף בלא טורח.

ומתחילה רצו לומר, שדווקא במעיין היוצא מתחילה אמר כן רבי יהודה, אבל ממעיין ישן, מודה הוא שמשקים גם שדה בית הבעל.

ומסקנת הגמרא, שלדעת רבי יהודה אין חילוק בין מעיין חדש למעיין ישן, ושני אלו משקים מהם לשדה בית השלחין ולא לשדה בית הבעל, ומשנתנו היא דעת רבי יהודה.

ה. דעת רבי אלעזר בן עזריה – להציל מהפסד ובלא חשש של טורח.

אמנם התירו להשקות בחולו של מועד, בדבר שאין בו טורח, וכדי להציל מהפסד.

אלא שלדעה זו החמירו יותר מרבי יהודה ומשנתנו.

שלדעת רבי יהודה ומשנתנו, כל שאין בו טורח עכשיו, מותר לעשותו, אף כשיש לחוש שיהיה בו טורח אחר כך, כגון להשקות ממעיין חדש, שיש לחוש שיפול.

ולדעה זו, כל שיש חשש שיבואו בו לידי טורח, אף על פי שעכשיו אין בו טורח, אסור, ולכן אין להשקות ממעיין חדש, ורק ממעיין ישן מותר להשקות.

הרווחה		הצלה מהפסד		
בטורח	בלא טורח	בטורח	בלא טורח	
אסור	אסור	אסור	מותר	משנתנו
	אסור	יתכן שמתיר	מותר	ראב"י
	מותר		מותר	רבי מאיר
	אסור	אסור	מותר	רבי יהודה
			ממעין ישן ולא מחדש	ראב"ע

בבקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מועד קמ"ז דף ב

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

המנכש עשבים והמשקה מים לזרעים

המנכש הוא זה שתולש עשבים רעים מבין הגידולים הטובים, ובכך הגידולים הטובים גדלים טוב יותר. והמשקה מים לזרעים, הוא זה שנותן מים על שרשי הגידולים שבארץ כדי שיגדלו.

ולדברי הכל, שני הדברים הללו, העושה אותם בשבת, הרי זה מחלל שבת, שעשה מלאכה האסורה בשבת. אבל נחלקו חכמים, בכלל איזו מלאכה הדברים הללו.

לדעת רבה, מנכש ומשקה, שניהם תולדות מלאכת חורש.

שכן החרישה היא ריכוך האדמה, כדי שיקלטו בה הזרעים היטב. וכמו כן, המנכש והמשקה, מרכך את האדמה. ולפיכך, כדי לחייב את העושה כן בשבת, יש להתרות בו, שמחלל שבת בתולדת מלאכת חורש.

ולדעת רב יוסף, מנכש ומשקה, שניהם תולדות מלאכת זורע.

שכן הזריעה היא הפעולה שמביאה להצמחת הפירות. וכמו כן, המנכש והמשקה, עושה שיצמחו הגידולים. ולפיכך, כדי לחייב את העושה כן בשבת, יש להתרות בו, שמחלל שבת בתולדת מלאכת זורע.

וביאר התוס', שאמנם עיקר המלאכה הזו יש בה ריכוך האדמה, ודומה לחרישה, אבל מחשבת העושה היא כדי להצמיח את הגידולים. ובוה נחלקו רבה ורב יוסף, לדעת רבה, הולכים אחר המעשה, ולא אחר המחשבה. ולדעת רב יוסף, הולכים אחר המחשבה.

ואביי הקשה לרבה רבו, על דבריו ועל דברי רב יוסף, מדוע כל אחד מהם אומר, שמנכש ומשקה מתחייבים רק משום מלאכה אחת, הלא באמת יש בפעולות אלו גם ריכוך האדמה, וגם צמיחה של גידולים.

ואם כן, פעולות אלו הן גם תולדת מלאכת חורש וגם תולדת מלאכת זורע, והעושה כן בשבת בשוגג, יתחייב שתי חטאות, אחת משום שחילל שבת בחרישה, ואחת משום שחילל שבת בזריעה. ולהלן יתבאר, שמצינו שבפעולה אחת שיש בה שתי מלאכות, מתחייב משום שתיהן.

הזומר בשבת

הזומר, הוא זה שמקצץ חלק מענפי האילן, כדי שהענפים הנשארים, יטענו פירות טובים יותר.

וכשזומר אך ורק כדי שהענפים הנותרים יטענו פירות יפים יותר, נחשבת פעולה לו לתולדת זריעה בלבד, שבפעולתו הוא גורם לפירות לצמוח טוב יותר. ולכן כשעשה זאת בשוגג חייב על כך חטאת אחת.

ולדברי רב כהנא, אם כוונתו בזמירה גם לצורך העצים, שחפץ בעצים שקוצץ כדי להסיק בהם, פעולה זו נחשבת גם למלאכת קצירה, ולפיכך אם עשה זאת בשגגת מלאכות, חייב על כך שתי חטאות.

המנכש והמחפה לכלאים

הכל מודים שהמחפה זרעים של גידולי כלאים בעפר, כדי שיקלטו באדמה, ויגדלו, הרי זה לוקה, כי עבר על הכתוב "לא תזרע פלאים" (ויקרא י"ט י"ט).

ונחלקו רבה ורב יוסף בדין מנכש עשבים שוטים בין גידולים של כלאים כדי שיצמחו גידולי הכלאים הנותרים היטב.

לדעת רבה, מאחר שמנכש תולדת חורש הוא, אינו לוקה, כי לא נאסרה חרישה לצורך כלאים.

ולדעת רב יוסף, מאחר שמנכש תולדת זורע הוא, הרי זה לוקה, כי נאסרה זריעת כלאים.

ובברייתא שנינו, שלדעת תנא קמא, מנכש ומחפה לכלאים לוקה. ורבי עקיבא אומר אף המקיים.

לדברי רב יוסף, הברייתא מתפרשת כמשמעה. לדעת תנא קמא, הן מנכש כלאים, והן מחפה כלאים, לוקה, כי שתי פעולות אלו נחשבות כזריעת כלאים. ורבי עקיבא מוסיף ואומר, שהמקיים כלאים, כלומר שרואה בשדהו כלאים זרועים, ואינו עוקר אותם, גם כן לוקה. וטעמו יתבאר בעזה"י להלן.

ולדברי רבה, אין הברייתא מתפרש כמשמעה, שרבי עקיבא מוסיף על דברי תנא קמא, אלא כל הברייתא מדברי רבי עקיבא היא, והסיבה

קישור לקבלת ה"בקי צור"

בקיצור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מועד קמ"ג דף ב

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

שמנכש ומחפה כלאים לוקה, אינה משום שנחשב כזורע, אלא משום שנחשב כמקיים כלאים, שהרי רואה אותם, ואינו עוקר. וסיום הברייתא הוא ביאור הדינים הנזכרים מתחילה, כלומר, הסיבה שמנכש ומחפה לוקה, כי נחשב מקיים כלאים, ורבי עקיבא מחייב את המקיים.

המקיים כלאים

לדעת רבי עקיבא, לא רק זורע כלאים לוקה אלא אף המקיים כלאים, כלומר שרואה כלאים בשדהו, ואינו עוקר אותם, לוקה על כך.

שנאמר "אֵת חֲקוֹתַי תִּשְׁמְרוּ בְּהַמִּתְּדָה לֹא תִרְבִּיעַ כְּלָאִים שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע כְּלָאִים וּבְגֵד כְּלָאִים שְׁעֵטְנוּ לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ" (ויקרא י"ט י"ט), ללמד על כך שהזריעה אסורה, ונסמך דין זה למילה "כְּלָאִים" הכתובה קודם לכן, לומר לך "כְּלָאִים שְׂדֵךְ לֹא", כלומר, לא יהיו כלאים בשדך, שאסור לקיימם.

כן היה נראה ביאור הדרשה. אולם מפירוש רש"י משמע שלא כך הדרשה, ולא מ"כְּלָאִים" הכתוב קודם לכן בענין בהמה דרשו, אלא הכל מהכתוב "שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע כְּלָאִים", שגורעין ודורשים הכתוב בשינוי הסדר, כאילו נכתב "לֹא כְּלָאִים", לומר, לא יהא כלאים כלל, וחייב אתה לבטלם.

זריעה וחרישה והשקאה בשביעית

מדין תורה, זריעה וחרישה אסורות בשביעית, הזריעה אסורה, שנאמר, "וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִית שְׁבַת שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ שְׁבַת לַה' שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע וְכַרְמֶךָ לֹא תִזְמַר" (ויקרא כ"ה ד'), והחרישה אסורה שנאמר "בְּחָרִישׁ וּבְקִצִיר תִּשְׁבַּת" (שמות ל"ד כ"א), ואמרינן, אם אינו ענין לשבת, שאינו צריך, שהרי כבר נאמר "כל מלאכה", תנהו ענין לשביעית.

ומאחר שחרישה וזריעה אסורות בשביעית מהתורה, לכאורה הכל מודים שגם השקאה אסורה בשביעית מהתורה, שהרי ההשקאה נחשבת כתולדת חרישה [כדעת רבה] או כתולדת זריעה [כדעת רב יוסף].

אולם במשנתנו מבואר, שאיסור השקאה בשביעית הוא מדברי חכמים בלבד, ולא אסרו במקום הפסד. שכן, אם היה איסור השקאה מהתורה, לא היו מתירים אותו אף במקום הפסד בית השלחין.

וביאר אב"י, שמשנתנו כדעת רבי, האומר, שבזמן הזה שביעית אינה נוהגת מהתורה אלא מדברי חכמים בלבד [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], ודיני המשנה נאמרו בזמן הזה בלבד.

כלומר, בזמן שהשביעית נוהגת מהתורה, שאז החרישה והזריעה אסורות מהתורה, גם ההשקאה אסורה מהתורה, ואין לה היתר בבית השלחין.

ובזמן הזה, שאין השביעית נוהגת מהתורה, אלא מדברי חכמים בלבד, הקלו בה, והתירו להשקות בה בית השלחין.

ורבא אמר, שמשנתנו גם כדעת חכמים, האומרים, ששביעית נוהגת בזמן הזה מהתורה. ואף שהחרישה והזריעה אסורות מהתורה, ההשקאה אינה אסורה מהתורה.

והסיבה לכך, כי מלאכות שביעית אינן כמלאכות שבת. מלאכות שבת נאסרו הן ותולדותיהן, ומלאכות שביעית לא נאסרו תולדותיהן, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

ואם כן, אף על פי שחרישה וזריעה אסורות מהתורה, השקאה שהיא תולדה אינה אסורה מהתורה, ובמקום הפסד לא אסרו אותה חכמים.

מתי נוהגת שמיטת כספים

בענין שמיטת כספים נאמר, "וְזֶה דְבַר הַשְּׁמִטָה שְׁמוּטָה כָּל בַּעַל מְשֵׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יִשֶׁה בְּרַעְיוֹ לֹא יִגַּשׁ אֶת רַעְיוֹ וְאֶת אֲחִיו כִּי קָרָא שְׁמִטָה לֵה" (דברים ט"ו ב').

ואמר רבי, שהסיבה לכך שכפל הכתוב לשון שמיטה, "הַשְּׁמִטָה שְׁמוּטָה", ללמד, שבשתי שמיטות הכתוב מדבר, שמיטת קרקע ושמיטת כספים, ללמדך שתלויות זה בזה.

בזמן שאתה משמט קרקע, אתה משמט כספים, ובזמן שאי אתה משמט קרקע, אי אתה משמט כספים.

ומכאן למדנו, שלדעת רבי, יש זמן שאין משמטים קרקעות וכספים, והוא הזמן הזה.